

3-4 november 2010

Zoals de traditie het hier wil, spraken we af om te 8u. te vertrekken maar al even traditioneel vertrekken we pas om 11u. richting Aunda en Pamahamba. We, dat zijn Pierre als chauffeur, Albert en Boni als 'aide chauffeur', Marie-Noël en Henriette, de administrateur adjoint (AT2), iemand van het bureau central, de gewestbeheerder, Mieke, Yves en ik. Als ik goed tel zitten we dus met zijn elven in die 4 x 4. Het is al zeer warm als we vertrekken, het belooft een hete dag te worden.

De weg is slecht, zeer slecht, daarom reden we vorig jaar per motor tot Aunda. Nu ondervinden we aan den lijve dat dit traject met een 4 x 4 amper of niet te doen is. In Katako-Kombe zelf is de staat van de weg maar zo-zo. Bij het buiten rijden van de 'stad' aan een korte maar relatief steile afdaling is het al spannend: de wagen helt van links naar rechts en terug, een uitgespoelde geul is onoverbrugbaar diep. Albert loopt voor (onvoorstelbaar hé?) om het te volgen traject aan te wijzen. Boni, de andere 'aide chauffeur', vult

de te diepe gleuf met behulp van een schop. We zijn amper vijf kilometer ver onderweg, echt waar en dit is nog maar een begin.

Eens dit kritieke punt voorbij kunnen we ongeveer tien kilometer vlot verder rijden tot aan het kruispunt met de gigantische, lompe betonnen wegwijzer die alleen nog een beetje leesbaar de richting Lodja aanwijst. De weg tot daar is berijdbaar maar lijkt me in tegenstelling tot vorig jaar wel verslechterd en versmald, ingenomen door savannegrassen en struiken. Zelfs het zeer goede, ongeveer vier kilometer lange, brede stuk is er serieus op achteruitgegaan. Vanaf het kruispunt tot in Aunda is de weg zeer slecht, amper te doen met een 4 x 4, met een motor is het haalbaar en komt men minstens dubbel zo rap vooruit. Het is een superluxe dat we Albert en Boni bij ons hebben. Zij hebben ervaring met dit soort wegen en vooral met het wegwerken van de regelmatig opdoemende, ogenschijnlijk niet te overbruggen hindernissen.

Bij het 'centre de santé' van Lotahe houden we een eerste pauze; Yves overlegt met de verantwoordelijken, Mieke en ik inspecteren het gebouw, nemen wat foto's, praten met de ene en de andere... Het gebouw is nog meer vervallen dan vorig jaar. Hier moet superdringend aan gewerkt worden. Afbreken en herbouwen lijkt mij de enige optie. In dit bouwvallige gebouw zijn pas twee baby'tjes geboren. De smalle gang, waar we ook vorig jaar een gezin met een boreling zagen, dient nu als bevallingszaal: 't is een vervallen, vuil en smerig kot met gescheurde muren met een versleten antiquiteit van een bevallingstafel: een niet verantwoorde situatie, vind ik, zelfs in de primitieve omstandigheden die we hier kennen.

In Shinga II zagen we echter al dat antieke bevallingstafels niet noodzakelijk slecht zijn en met behulp van het fameuze 'article quinze' is heel veel te verhelpen zo niet op te lossen: met

Gevaarlijk bouwvallig.

een plankje bijvoorbeeld. Die twee 'verse' baby'tjes en hun moeder hebben een bed in de onderzoeksruimte van het centre, op de grond ligt een zieke vrouw. De onderzoeksruimte is van het bureau afgescheiden door een stevig, gelukkig maar, soort boekenrek. Dit boekenrek is, samen met het bureau waarop de papieren bijgehouden worden, de enige stevige constructie van het centre!

Van hieruit rijdt Mieke verder achterop de motor van Dr. Pius.

"Hoe zou het afgelopen zijn met de zieke tweeling van vorig jaar?" vraag ik mij af (zie 7

Een mooie tweeling met broertje en zusje.

november 2009). We doen navraag en ze blijken nog in leven te zijn. Incroyable mais vrai! Dat is amper te geloven, ze waren op sterven na dood! Kunnen we ze ergens zien? Jawel hoor, ze zijn hier ergens in het dorp. Na enkele minuten krijgen we één van de twee te zien. Het kindje wordt door zijn broertje gedragen. Kort daarop komt een zusje met het andere kindje bij ons. Het zijn twee heel kleine maar ogenschijnlijk gezonde

kindjes die nu ongeveer twee jaar moeten zijn. Na wat we vorig jaar gezien hebben, is dit echt een zeer aangename verrassing die ook veel zegt over de kwaliteiten van de zorg die hier in Lotahe geboden wordt. Zij zijn, ondanks hun heel slechte toestand, nooit naar het ziekenhuis geweest. Verzorging in het ziekenhuis, op ruim dertig kilometer van hier, is voor veel gezinnen onbetaalbaar, ook voor de ouders van die twee

kleintjes. Nu zijn ze allebei, bij manier van spreken, springlevend.

De weg naar Aunda blijft uitermate slecht. Op een hoogte, in een open savanneplek staat een skelet van wat een bushokje zou kunnen zijn, wat verder staat een paal. Pierre houdt halt en stapt uit, wij volgen hem. Henriette, Albert, Marie-Noël en alle andere zwarten die een gsm bij hebben, beginnen met hun telefoontje langs het skelet te wrijven of langs de paal. Bizarre bezigheid, denken wij, tot Pierre ons uitlegt dat dit de laatste plaats is waar er nog bereik is, langs het skelet of langs de paal. Het signaal is zwak maar wie verbinding krijgt, tatert er op los tot de verbinding verbreekt. Als je 't mij vraagt: een min of meer hilarisch spektakel.

In Omotomba heeft Pius vooraan een leuke band. Wij lassen daar dan ook een korte stop in en nemen een kijkje in de 'poste de santé' van het dorp. Ze zijn hier wel creatief. Iemand heeft in hout een degelijke onderzoekstafel gemaakt die echter wel een beetje te hoog is om er vlot op te geraken. Een opstapbankje kan hierbij wel nuttig zijn. Rondom het postje hebben de verplegers een maïsveldje en van de opbrengst onderhouden ze het gebouw van de 'poste'. Uiteraard proeven we de op een open vuurtje gegrilde maïs: een welgekomen en lekkere versnapering in afwachting van een maaltijd in Aunda. Er wordt ons meegedeeld dat er in het dorp een hoogzwangere vrouw is bij wie een problematische bevalling verwacht wordt. Waarom is onduidelijk maar we krijgen wel de vraag om haar bij de terugreis mee te nemen naar het ziekenhuis. Uiteraard zullen we dat doen.

We willen niet wachten tot Pius zijn voorband gestopt krijgt. We vertrekken en Mieke rijdt nu weer met ons mee.

We worden van links naar rechts geschud, een paar keer kantelt de auto juist niet. Albert loopt regelmatig soms honderden meters voor

Wrijven en spreken...

op blote voeten om het juiste traject aan te wijzen. Hij doet dat zeer zelfzeker en kordaat. Wat een fysieke conditie heeft die man. Volgens mij heeft het merendeel van de gezonde bevolking hier in geen geval gebrek aan fysieke conditie. Als je ziet hoe lang bijvoorbeeld de kinderen in de dorpen met de auto meelopen als we voorbij rijden: hier zit heel wat sporttalent verborgen. Als er een boom in de weg ligt of er moeten putten, greppels of geulen gevuld worden, dan helpt Albert Boni bij deze zware karwij, hetzij bij het sleuren, bij het kappen met de machete, het zagen met de kettingzaag. Beleefdheidshalve proberen wij hier en daar wat te helpen sleuren maar ik heb niet de indruk dat ze onze hulp nodig hebben. Op een tweetal plaatsen bewijst de kettingzaag nog maar eens haar nut. Op één plaats moeten enkele grote takken in stukken gezaagd en van de weg verwijderd worden, op een andere plaats verspert een dikke boom al te veel de weg. Vooral die laatste vergt veel energie van Albert, het is een hels karwij waarbij de boomstam in meerdere stukken dient gezaagd te worden om hem dan met vereende krachten aan de kant te rollen. Yves en Mieke zien het niet zit

Albert in actie met de kettingzaag.

ten om bij dat 'spektakel' te staan wachten, ze gaan te voet verder. Ook Pius en André rijden ons tijdens de werkzaamheden voorbij, wat verder pikken ze Mieke en Yves op. Zij komen ruim een uur voor ons in Aunda aan. En die boom? Wel, die was niet het laatste obstakel dat we tegenkwamen op weg naar Aunda.

De toestand van de weg, al die obstakels en het oponthoud dat dit met zich mee brengt

maken dat we voor de 57 kilometer van Katakoko-Kombe naar Aunda 6.30u. nodig hebben. Yves is bijna klaar met zijn evaluaties als we daar aankomen. Henriette en Marie-Noël zetten in de gauwte het middagmaal klaar dat ze vanuit Katakoko-Kombe meegebracht hebben. In de koelbox heeft Henriette enkele flessen bier verstopt, een heerlijke verfrissend aperitief na een lange en hete rit. Het was extreem warm onderweg. De

nacht valt als we onze reis verder zetten richting Pamahamba, twaalf kilometer verder. Pierre, die niet zo goed ziet in het donker, heeft het stuur aan Albert overgelaten. Ook al is de weg even slecht, toch verloopt de rit, in zover dit mogelijk is, comfortabeler. Albert is namelijk een héél bekwaam chauffeur die één is met zijn auto. Het is donker en toch: met scherp oog en zin voor precisie ontwijkt hij de hindernissen.

In een dorpje roepen enkele kinderen op hun moeder: “Kijk mama, er komt hier een huis voorbij!”

Na bijna twee uur rijden zijn we in Pamahamba. Bij onze aankomst explodeert een gigantisch enthousiaste kermis: dans, gezang en geroep, applaus, speechen... Heel indrukwekkend! Mieke danst mee en oogst hiermee uiteraard succes. Na de festiviteiten wordt ons een slaapplaats toegewezen. Yves slaapt bij de voorzitter van het lokale gezondheidscomité wat hem een schoon aantal wantsenbeten oplevert. Mieke en Henriette mogen in een huisje van en naast het ‘centre de santé’ slapen. Er is daar maar een bed dat gelukkig breed genoeg is om beiden wat slaapplaats te bieden. Ze slapen vooral ook samen omdat Henriette niet wil dat Mieke, blanke vrouw zijnde, ergens alleen slaapt in het dorp. Met twee in één bed? Ze zullen mekaar nog wat extra verwarmen. Ikzelf krijg een hutje toegewezen op een gezellig erfje. Er is een kapstok: houten pinnen in de muur geklopt, een bamboebed met daarop een twee centimeter dikke, rats versleten mousse, ik heb een zitstoeltje en er hangt een mooi opgedroogde spin tegen het plafond. Kortom: alles wat je nodig hebt om in een dorp in de brousse de nacht door te brengen. Ik installeer mijn bed: sac de viande (een linnen zak om in te slapen), muskietennet. Ik bespuit mij ook goed met ‘deed’ eer ik me neerleg. Deed is een product dat de insecten, vooral

Kortom:
alles wat je nodig hebt
om in een dorp in de brousse
de nacht door te brengen.

muggen en andere bloedzuigers, op afstand houdt. Slapen lukt mij niet zo goed. Het bed is hard, ik heb een kromme rug en ben te weinig wat te zwaar voor dat mousseje zodat al mijn knoken mij in alle mogelijke ligposities serieus ambeteren. Na enkele uren krijg ik het koud en trek een t-shirt aan. Van slapen komt niet veel in huis. Om vijf uur al loopt de adjoint Administrateur samen met een van de ‘chef coutumiers’ door het dorp om iedereen op te roepen en wat boodschappen mee te geven.

Na het ontbijt houdt Yves zijn evaluatie in het centre. Ondertussen komen beetje bij beetje kinderen en volwassenen naar het centre gewandeld. Blijkbaar staat er nog een en ander te gebeuren. En inderdaad: tegen de tijd dat Yves rond is met zijn evaluatie is er veel volk bijeengekomen.

Wat zijn er hier overal veel kinderen!

Vanuit de school zijn de kinderen in rij al zingend op weg naar het centre. Ze dragen borden die duidelijk maken dat ze van de school zijn én met verwelkomingen. Het is tijd nu voor toespraken met Pierre als tolk van dienst. Hij vertaalt van het Tetela naar het Frans voor ons en van het Frans naar het Tetela voor de bevolking. De boodschappen die meegegeven worden, stemmen de toehoorders tevreden. Weer is het belangrijk dat enkele personaliteiten de reis met ons meegemaakt hebben. De boodschap die Yves van onze kant meegeeft is duidelijk: "Wij doen grote inspanningen om het niveau van de gezondheidszorg in de zone te verbeteren, we kunnen hierin echter nooit slagen zonder de medewerking van de lokale bevolking én van hun autoriteiten. Eén van de belangrijkste te realiseren punten is het herstel en onderhoud van de wegen. Zonder berijdbare wegen kan bijvoorbeeld een ambulance nooit tot in Aunda of Pamahamba geraken, laat staan tot in Hiékele."

Hiékele, dat bijna honderd kilometer verder ligt, is totaal onbereikbaar niet alleen omdat de wegen in extreem slechte staat zijn maar ook omdat de bruggen over de rivieren (4) en beken onbruikbaar zijn voor vervoer zwaarder dan een fiets, misschien een motorfiets. Ze hebben hier dus gigantisch veel werk voor de boeg willen ze vooruit. Een bereidbare weg zal niet alleen voor de gezondheidszorg goed zijn maar zal ook andere voordelen met zich meebrengen. Hierbij moet echter vermeld worden, vind ik, dat,

gezien de omvang van Congo, dit bijna een globaal probleem is. Zelfs al zijn de wegen hier in het district in orde maar in de omliggende districten niet, dan zal dit district hoe dan ook van de 'buitenwereld' geïsoleerd blijven.

Na de speechen rijden we met zijn allen, de autoriteiten inclusief, naar de brug over de rivier, de weg die naar Hiékele leidt. Pierre wil dat we met ons eigen ogen zien hoe het met die brug gesteld is.

In Ohoma, het voorlaatste dorp voor de rivier, houden we halt aan de 'poste de santé'. Al gauw staat er een massa volk bijeen getroopt; onder hen drie gehandicapten: een man met een beenamputatie die zich voor zijn verplaatsingen behelpt met een zelfgemaakte kruk, een jonge gast die op handen en knieën rondkruipt – als gevolg van polio zijn zijn benen zodanig misvormd dat hij zich onmogelijk recht op kan verplaatsen. Er is nog een jongen die polio gehad heeft, hij is er minder erg aan toe en kan zich met zelfgemaakt wandelstokje tamelijk vlot verplaatsen.

We worden door een fel opgetutte jonge dame aangesproken. Ze is onderwijzeres in het dorp, op het eerste gezicht zou je iets anders vermoeden, zo fel is ze opgetut. Twee jaar geleden, bij de eerste missie van 'Artsen zonder Vakantie' werd ze door Herman Devriendt geopereerd en door Greet, een verpleegster, verzorgd (en wat bemoederd, denk ik). Ze vraagt of ze een briefje kan meegeven voor Greet. Dat is natuurlijk geen probleem. Ik maak van de gelegenheid gebruik om haar te vragen voor mij een lijstje op te maken met de namen van alle gehandicapten in het dorp. Ze zal dat lijstje klaar hebben als wij terugkomen van bij de rivier.

Ook de afstand tussen Ohoma en de brug op het grondgebied van Olendja, amper dertien kilometer, heeft zijn tijd nodig. Op driehonderd meter voor de rivier daalt de weg steil naar bene-

den. Het is er zo zanderig -een wit en mul zand- dat zelfs er met een motor rijden een ware kunst is, met de 4 x 4 is het vandaag helemaal niet te doen. Yves en Pius zijn per motor tot aan de brug gereden, de teurgweg bergop moest de motor geduwd worden. Wij gaan dus maar te voet verder. De omgeving is wondermooi, er vliegen diverse kleurenrijke vlinders rond en zelfs de AT2 raakt geïnteresseerd als hij mij ziet genieten van die prachtige natuur. Hij kijkt mee, wijst aan en kijkt toe als ik probeer vlinders te fotograferen. Een jonge gast heeft een aap (groene meerkat) geschoten, de Tetela is een volk van jagers. Hij besluit heel stil en langzaam zijn prooi. Zijn wapen is een aftands geweer met een gerepareerde loop. De projectielen om mee te schieten maakt hij zelf: gebruikte hulzen die hij opvult met sulfer van stekjes, propjes papier en steentjes. Of het veilig is weet ik niet. Het is in elk geval primitief en het werkt: article quinze nietwaar.

De brug is inderdaad, zoals Pierre al aangaf, onbruikbaar. De ijzeren balken die over de rivier liggen zien er goed uit maar ze liggen veel te dicht bij mekaar. Daardoor is de brug te smal. De dwarsbalken, houten planken en bamboe, zijn te dun of te rot. Zelfs met voldoende dikke dwarsbalken kan die brug in de breedte nooit veilig genoeg gemaakt worden om er een auto over te laten. De rivier is wasplaats, badkamer, zwembad en leverancier van drinkwater.

Een kleine tweehonderd meter verder stroomt nog een beek waarover enkele boomstammen liggen. Het is een evenwichtsoefening om hier met een geladen fiets over te geraken. Toch doen de lokale mensen het, ze moeten wel. Het zijn echte acrobaten.

Het is klaar en duidelijk: Hiékele is niet te bereiken tenzij te voet of per fiets en is dus feitelijk van alle onmiddellijke zorg of belangrijke communicatie verstoken.

Primitieve kogels.

Maar zelfs al zouden de bruggen in goede staat zijn, dan nog blijft de zeer zanderige helling naar de rivier een bijna onoverkomelijke hinderenis. Op onze terugweg naar Pamahamba en Aunda houden we een korte pauze bij de 'poste de santé' van Olendja. In de schaduw van enkele grote bomen en deels ook onder de paillotte (een met lang, droog gras bedekt open terrasje) wordt nog wat gediscuteerd. Het is verschrikkelijk warm. Op een tafeltje ligt een tafelkleedje met daarop geborduurde bloemen en fruit en de tekst 'mange le fruit'. In Pamahamba hebben Henriette en Marie-Noël weer voor een middagmaal gezorgd.

Yves rijdt van hier met Pius mee op de motor tot Aunda. Zij komen daar ruim een uur voor ons aan. Ferm, en dat voor een afstand van slechts twaalf kilometer.

Onderweg hebben wij in Omelowo heel kort een bezoekje gebracht aan familieleden van Henriette. Op het dorpsplein staat een versierde betonnen graftombe. Notabelen die tijdens hun leven een gunstige invloed hadden op het dorp worden in het dorp begraven zodat ze na hun

wereldse leven hun gunstige invloed verder kunnen doen gelden op het dorpsleven. Andere overledenen worden ver van het dorp in het woud begraven, dan kunnen ze geen invloed meer uitoefenen. Die graven in het woud zijn min of meer versierd met stenen, kleine termietennesten uit de savanne, soms met planten zoals bijvoorbeeld ananas.

Yves had in Aunda nog een en ander te bespreken. Als wij lang na hem aankomen zijn de besprekingen dus al grotendeels achter de rug.

Het is al ver na 14u. als we naar Katako-Kombe vertrekken. We zullen dus nooit voor 20u. thuis zijn. Albert, één met de auto, rijdt ons 'vlot' over de erbarmelijke weg.

Reeds in de omgeving van Pamahamba en nu ook bij het verlaten van Aunda valt het op dat de woorden van Yves in verband met de staat van de wegen niet met de wind meegewaaid zijn. Op twee, drie kritieke punten is de weg reeds geëffend. Laat ons hopen dat het niet bij die enkele reparaties blijft en ook dat ze, wat gerepareerd is, blijven onderhouden.

In Omotomba pikken we de zwangere vrouw op waarvan gisteren sprake was. Ik heb nog nooit zo'n buik gezien: zo groot, enorm groot. Ze gaat vooraan naast Henriette zitten, ze heeft naast haar 'bagage' ook nog een peutertje bij dat de reis zal meemaken. Vermoedelijk zal een familielid morgen te voet naar de materniteit in Katako-Kombe komen om haar bij te staan.

In een van de volgende dorpen stopt Albert om een bekende kort te begroeten. Pas zijn we weer vertrokken of er doet zich een incidentje voor met enkele jongeren die achteraan op de auto gesprongen zijn en zo wat meerijden. Albert stopt de auto en in een oogwenk zetten hij en Boni de achtervolging in. Na een tijdje brengen ze een van die gasten bij de auto. Terstond krijgen ze van de AT2 een zware berisping en ze

worden aangemaand om zich morgen om 14u. bij het gerecht in Katako-Kombe te melden. My God! Ze winden er hier blijkbaar geen doekjes om.

De auto-ervaring moet voor de zwangere vrouw een marteling zijn. Alle inzittenden worden weg en weer, op en neer, naar voor en naar achteren geschud. Haar hoofd bengelt en wiebelt boven haar lichaam alle kanten uit.

We rijden rechtstreeks naar de materniteit, het is 20.20u. als we daar aankomen. De vrouw wordt door de vroedvrouwen opgevangen. Na veertig kilometer hobbeldebobbelen zijn haar weeën begonnen. Lucien wordt geroepen om een echografie te doen: ze draagt een tweeling in dwarsligging! Het vermoeden van de verpleger in Omotomba was dus juist dat het een problematische bevalling zou worden. De tweeling zal met een keizersnede ter wereld komen. Emiel, een van de oudste verplegers zal de keizersnede uitvoeren.

De vrouw zet, met wat levensnoodzakelijke hulp, een voldragen tweeling op de wereld. Het zijn twee jongentjes die elk meer dan drie kilogram wegen. Ze zullen Yves en Rik genoemd worden. Voor de blanken of als herinnering aan? Dat laatste zou ik het plezantst vinden (lees ook de info in het kadertje).

Naamgeving met 'blanke' namen:

- Ze doen het om blanken content te stellen, om in de gunst te staan, ze beschouwen het als een soort 'peterschap' dat wat kan opbrengen
- Ze doen het omdat dit refereert naar de blanke die op dat of dat tijdstip voorbij kwam, dit of dat gedaan heeft, aan wie ze dit of dat te danken hebben.

v.l.n.r.
Yves, Rik uit België, Rik
en vooraan de jonge moeder.

Die geboorte drukt ons, en hopelijk jullie lezers ook, met de neus op de feiten.

Veronderstel dat wij niet in Omotomba gepasseerd waren en dus die vrouw niet naar de materniteit van het ziekenhuis gebracht hadden? Wel, moeder en kinderen zouden gestorven zijn, de moeder heel waarschijnlijk in helse pijnen.

Wij Europeanen staan daar niet bij stil, daar in Congo zijn dergelijke 'incidenten' bijna dagelijkse kost. In Congo sterven één op de dertien vrouwen aan een of ander aan hun zwangerschap gerelateerde problemen. Erg! Dit bewijst ook nog maar eens het belang van goed bereidbare wegen. Omotomba is niet met een ambulance te bereiken wat impliceert dat een oproep niet of slechts moeilijk kan beantwoord worden.

Ik wil nog vermelden welke cadeau's we onderweg gekregen hebben: Kippen (je wil hier geen kip zijn!), bananen, maniokwortels, ananas...

En nog dit: Het zeer kleine kindje heeft vandaag voor de eerste keer zelfstandig bij zijn moeder gedronken. Mieke, uiteraard, is héél tevreden. Het kindje zal dus, voorlopig, blijven leven. Hopelijk wordt het vijf jaar en ouder en wie weet zal het altijd een kleintje blijven. Wie weet?